

EĞİTİM PLANLAMASI: KAVRAM, İLKELER VE YAKLAŞIMLAR

Nejla (KURUL) TURAL*

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda "eğitimi demokratikleştirme" ve herkese "fırsat ve olanak eşitliği" sağlama, gelişmiş ve gelişmekte olan bir çok ülkede temel amaçlar arasında yer almıştır. Bu amaçları gerçekleştirmek için eğitimi yaygınlaştırma politikaları eğitim talebini hızla artırmıştır. Giderek artan öğrenci sayıları ve birim maliyetlerindeki artışlar, kıt kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını gündeme getirmiştir. Öte yandan eğitime olan bireysel talep ile ekonominin insangücü talebi arasındaki nicel ve nitel dengenin nasıl kurulabileceği, çeşitli toplumsal kümeler arasında eğitim olanaklarının nasıl bölüşüleceği soruları karar vericileri oldukça uğraştırmıştır (Bülbul, 1988, s. 393).

Türkiye'de ise, yukarıdaki sorunlarla birlikte, ilköğretim olanaklarının çağ nüfusuna yaygınlaştırılamaması, zorunlu eğitim süresinin sekiz yıla çıkarılamaması, artan talebe karşın yeterli eğitim yatırımlarının yapılamaması, ortaöğretim mezunlarının üniversite önünde yığılması, diplomalı işsiz gençlerin artışı, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarının ekonominin gereksindiği nitelikleri öğrencilere kazandıramaması gibi sorunlar yoğun biçimde yaşanmaktadır.

Kuşkusuz bu sorunların çözülebilmesi büyük ölçüde, eğitime yeterli kaynak ayrılması ve bu kaynakların etkili biçimde kullanılması ile mümkündür. Belli bir sorunun çözümüne ya da belli bir amacın gerçekleştirilmesine karar verme durumunda, planlama, ussal davranışı sağlayan, diğer bir deyişle amaç-araç dengesini kuran bir mekanizma olarak kullanılmaktadır. Eğitim planlaması da bu çerçevede, bir sorun çözme ve karar verme süreci (örgütsel amaçlara ulaşmada, gereken girdileri sağlayan ve bunların kullanılma yollarını kararlaştıran bir süreç) olarak ele alınmıştır.

Eğitim Planlaması

Geniş anlamda eğitim planlaması, gelecekte ortaya çıkabilecek bir çok seçeneği araştırmak, eğitim sisteminin hedefleri ve değişen sorumlulu-

*Yrd. Doç. Dr. A.Ü. Eğt. Bil. Fak. Eğitim Yönetimi ve Planlaması Öğretim Üyesi.

luklarını belirlemek, bazı sorunlara dikkati çekmek ve ortaya çıkabilecek sorunlar için çözümler öngörmektir (Âdem, 1981, s.13).

Kaynak kullanımını açısından eğitim planlaması, eğitim sisteminde varolan sorunların çözülmesi ve belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi için, gerekli girdilerin sağlanması ve kullanılma yollarının kararlaştırılması sürecidir. Eğitim planlaması eğitim sisteminde ulaşılmak istenen amaçlar ile kıt kaynaklar arasındaki gerginliği gidererek ussallığı artıran bir işleyiş olarak da değerlendirilebilir (Çizim 1).

ÇİZİM 1 USSAL DAVRANIŞ VE PLANLAMA

Eğitim Sisteminde Ulaşılmak İstenilen Amaçlar		Alternatif Kullanımları Olan Kıt Kaynaklar
a_1	Eğitim Planlaması:	k_1
a_2	Amaçları önceliklere göre sıralayan ve	k_2
a_3	kaynakları bu öncelik-	k_3
.	leri arasında	.
a_n	dağıtan bir mekanizma	k_n

Kaynak: Hesapçioğlu, 1989, s. 6.

Eğitim planlaması, ulusal gelirden pay almak için yarışan alanlar içinden (sağlık, savunma, ulaştırma vb.) eğitime gerçekleştirilmek istenen amaçlara göre kaynak aktarılmasını sağladıktan sonra, bu kaynakların eğitimin çeşitli amaçları arasında paylaşılmasını kararlaştıran bir süreçtir (Hesapçioğlu, 1989, s. 7).

Planlama süreci verili duruma ilişkin bir yargılama süreci olarak da değerlendirilebilir. Bu yüzden sorun çözme süreci ile özdeştir (Başaran, s. 125, 126). Böyle yaklaşıldığında, eğitim planlaması, sistemdeki sorun ya da sorunları duyma, sorunu tanıma, çözüm seçeneklerini arama, planı yapma, uygulama ve değerlendirme etkinliklerinin tümünü kapsayan bir sorun çözme süreci olarak görülebilir.

Eğitim planlaması, sistemin geleceğine ilişkin bir çabadır. Gelecekte eğitim sisteminin ne olacağı, çevresinde olacak değişimlere bağlıdır. Hızlı bir değişim içinde olan toplumlarda ve özelde ekonomide, eğitim sistemini saran çevrenin ne zaman, ne yönde ve ne hızda değişebileceğini kestirmek oldukça güçtür. İyi bir kestirme, hem çevreye hem de eğitim sisteminin kendisine ilişkin verilerin bilimsel yollarla toplanmasını gerektirmektedir. Böyle olduğunda, eğitim planlaması çalışmalarında konulan hedeflerin gerçekçi ve geçerli olması sağlanır. Bunun için sistemde oldukça iyi bir bilgi sisteminin oluşturulması zorunludur.

Eğitim Planlamasının Başlıca Görev Alanları

Eğitim planlaması sürecinde alınan kararları (=eğitim planlamasının görev alanlarını) başlıca iki grupta toplamak mümkündür.

a) Nitel planlamaya ilişkin kararlar: Eğitim sisteminin amaçları, yapısı, eğitim sisteminin çeşitli tür ve düzeylerindeki ders programları, öğretim yöntemleri, öğretimin süresi, öğretim personelinin yetiştirilmesi, eğitim yönetimi vb. alanlara ilişkindir.

b) Nicel planlamaya ilişkin kararlar: Okullaştırma oranı, okullaştırma süresi, eğitimin maliyeti, finansmanı, eğitim talebinin gelişimi, personelin, araç-gereçlerin okullararası akışı, fırsat maliyetleri vb. alanlara ilişkindir (Adem, 1981, s. 48; Hesapçioğlu, 1989, s. 73).

Eğitim planlamasının görev alanları incelendiğinde konuya disiplinlerarası bir yaklaşımın zorunlu olduğu gözlenmektedir.

Eğitim Planlamasının Önemi

Eğitim sisteminde, belli sorun ya da sorunların çözümüne ya da yenileşmeye yönelik olarak konulmuş araçlar arasında kıt kaynakların nasıl dağıtılacağı önemli bir sorundur. Kıt kaynakların alternatif kullanımları arasında bir seçim yapmak, seçilen alternatif dışında kalanları feda etmek anlamına gelir. Fırsat maliyeti ya da alternatif maliyet olarak adlandırılan bu olgu, sınırlı kaynakların kullanımında tercih yapmanın önemini belirtir ve her kararın bir bedeli olduğunu ortaya koyar (Üstünel, 1988, s. 16, 17). Eğer eğitim sisteminde karar vericiler, yükseköğretimdeki öğrenci kapasitesini artırmak amacıyla yükseköğretim yatırımlarına karar verirlerse, bu kararın fırsat maliyeti, belki kurulu yüksek öğretim kurumlarının niteliğini artırmak için kitap, araç, gereç vb. sağlanması ve araştırma projelerinin desteklenmesi olabileceği gibi, ilköğretim ya da ortaöğretim yatırımları da olabilir.

Eğitim planlamasında, eğitime ayrılan sınırlı kaynakları, genel kalkınma doğrultusunda belli hedeflere dağıtırken fırsat maliyetleri değerlendirilir. Bu aşında, çözüm bekleyen sorunları ya da ulaşılmak istenen amaçları açıkça ortaya koyarak, sınırlı kaynaklara göre bir sıraya koymak, öncelikleri belirlemek demektir. Diğer bir deyişle öncelikle ilk sıradakini tercih etmek demek çözümünü ertelemek demektir.

Eğitim planlamasında, kaynak sınırlılığı içerisinde, belli bir dönemde şu ya da bu tercihler yapılabilir. Planlama açısından istenilen, bu tercihlerin eğitimin evrensel ilkelerine ve bilimsel araştırma bulgularına dayalı olmasıdır. Böyle olmadığında, bu tercihler rastlantısal, keyfi, toplum yararından çok belli grup ya da kesimlerin çıkarlarına yarar bir nitelik taşır. Eğitim planlaması "eğitimi öğrencilerin ve toplumun gereksinmele-

rini karşılamada ve amaçlarını gerçekleştirmede daha etkili ve verimli kılmak amacıyla, rasyonel ve düzenli çözümlenebilirlik tekniğinin eğitim sürecine uygulanmasıdır (Adem, 1981, s.14).

Eğitim planlamasında genel olarak şu alt amaçlar arasında bir tercih sorunu yaşanabilmektedir (Harbison, 1973, s.2-4):

1. Örgün Eğitim İle Yaygın Eğitim Arasında Tercih: Bir toplumda eğitim kesinine ayrılan kaynakların çoğu örgün eğitime ayrıldığında, bu tercihlerin fırsat maliyeti yaygın eğitim etkinlikleridir. Yaygın eğitimin örgün eğitimi destekleyen bir yanı vardır. Öte yandan yaygın eğitim, çeşitli nedenlerle örgün eğitime girememiş bireylerin eğitim gereksinmelerini karşılar. Bu bireylerin bir kısmı okul çağında iken diğerleri okul çağını geçmiş yetişkinlerdir. Özellikle okul çağını geçmiş yetişkinler için yaygın eğitim olanaklarını yeterince sunamama, kuşaklararası eşitsizlik sorununu doğurabilir. Çeşitli kesimler arasında kıt kaynaklar paylaşırken, çok yönlü değerlendirmeler yapmak son derece yararlıdır.

2. Öğretim Düzeyleri Arasında Tercih: İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim arasında nicel ve nitel bağlar vardır. Bir önceki öğretim düzeyi- bir sonrakinin girdisini hazırlar. Bu girdinin nitel ve nicel özellikleri sonraki öğretim kurumlarını oldukça etkiler. Karar aşamasında, öğretim düzeylerine kaynak aktarırken, herbirinin maliyet ve yararları titizlikle gözden geçirilmelidir.

3. Öğretim Türleri Arasında tercih: Öğretim türlerine göre kıt kaynakların nasıl bölüştürüleceği sorunu siyasal ve ekonomik önemli doğrulara sahiptir. Toplumun kalkınma amaçlarını olumlu yönde etkileme gücüne sahip öğretim türleri tercih edilmez de kıt kaynaklar belli bireyler ya da toplumsal kümelerin talep ettiği öğretim türlerine kayarsa, bunun toplumsal ve ekonomik sonuçları ağır olabilir. Ya da toplumsal gelişmelerin bir aşamasında, ekonominin gereksinme duyduğu insan gücünü yetiştiren okullar, gereksinme farklılaştığı halde önceki programlarını sürdürüyorlarsa, kaynaklar boşa harcanmıştır ve mezunların işgücü piyasasında kullanılma olasılığı düşük olacaktır. Eğitim planlanırken, mezunların işgücü piyasasında kullanılabilirlik düzeyleri sürekli izlenmeli, işgücü piyasasına ilişkin veriler düzenli olarak toplanmalıdır.

4. Nicelik ve Nitelik Arasında Tercih: Toplumda eğitime giderek artan talep karşısında, kıt kaynaklar bu talebi karşılamak için kullanılırsa, varolan öğretim kurumlarında niteliği geliştirme etkinlikleri gözden çıkarılacak demektir. Aksi sözkonusu olduğunda, okulların önlerinde yığılmalar oluşacaktır. Bu sorun da eğitim planlamasının tartışmalı konularından biridir.

Gelişmekte olan ülkelerde planlama, sınırlı olan kaynakların kullanımında, her bir tercihin sonuçlarını göstererek ve eğitim hakkı, fırsat ve

olanak eşitliği, kalkınmaya etkisi ve etkililiği gibi ölçütler gözönünde tutarak politika saptayanlara yardımcı olur. Eğitim planlaması hem politik kararların, diğer bir deyişle planlama stratejisinin belirlenmesine yardımcı olmak hem de hazırlanan planı uygulamak yönünden bir işleve sahiptir (Karayalçın, 1969, s. 32).

Eğitim Planlaması Uygulamasının Temel İlkeleri

Eğitim planlamasında başarıya ulaşabilmek için bazı ilkelerin benimsenmesi gerekmektedir (Adem, 1981, s. 47; Hesapçioğlu, 1989, s. 61).

1. Eğitim planlaması belli bir örgüt/birim isteyen sürekli bir süreçtir.
2. Eğitim planlaması, uzmanların, yöneticilerin ve danışma kurumlarının sürekli işbirliğini gerektiren disiplinlerarası bir süreçtir, ekip çalışmasını gerektirir.
3. Eğitim planlaması, ekonomik ve toplumsal planlamanın ayrılmaz bir parçasıdır.
4. Eğitim planlaması sürecinde, ülkenin eğitsel, kültürel, toplumsal ve ekonomik gerçekleri ortaya konulurken bilimsel yöntemler kullanılır.
5. Eğitim planlamasında, çözümler üretilirken; gereken insangücü ve finansman kaynakları gerçekçi biçimde değerlendirilmeli, kısaca amaç-araç dengesi sağlanmalıdır.
6. Eğitim planı, önceden kestirilemeyen durumlara uyabilecek esneklikte olmalıdır.

Eğitim Planlaması Yaklaşımları

Eğitim planlamasında temel olarak, iki klasik yaklaşım bulunmaktadır. İnsangücü gereksinimleri yaklaşımı ve sosyal talep yaklaşımı. Bunlara ek olarak başka yaklaşımlar da vardır. Ancak bu iki eğitim planlaması modeli, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde en çok kullanılan yaklaşımlar olduğu için, bu çalışmada da ikisinden söz edilecektir.

Eğitim planlaması yaklaşımları, belli varsayımlara dayalı olarak amaçları, temel ölçütleri ve yöntemleri belirlemede eğitim planlamasına yardımcı olurlar. Bu yaklaşımlardan insangücü modeli, kuramsal temellerini post-keynezyen yapıdan alırken, sosyal talep modeli de neo-klasik yapıya aittir (Hesapçioğlu, 1984, s. 31).

İnsangücü Gereksinmesi Yaklaşımı

Bu yaklaşımda eğitim, ekonominin ayrılmaz bir parçasıdır ve ekonomiyi hızlandıran önemli bir etkidir. Bu yaklaşıma göre eğitim planlama-

sının temel amacı, işgücü piyasasında gereksinme duyulan insangücü niteliklerine olan talep ile arzı dengeleyerek ekonominin iyi işlemlerini sağlamaktadır. Bunun için ekonominin hedefleri ile eğitimin hedefleri bir bütünlük içinde ele alınmalıdır (Adem, 1981, s. 152; Cohn ve Geske, 1989 s. 212).

Bu yaklaşım çerçevesinde, ilk olarak ekonomik planlamayı yaparak, çeşitli ekonomik göstergelerin ekonomik kesimlere göre (tarım, sanayi, hizmetler) gelişmeleri kestirilecektir ve buna uygun insangücü hedefleri belirlenecektir. Ardından bu veriler ışığında gereksinme duyulan çeşitli niteliklere sahip insangücünü yetiştirme görevi, eğitim planlamasına verilecektir (Adem, 1981, s. 152).

Bu yaklaşımda temel olarak, çeşitli mal ve hizmetleri üreten işletmelerin insangücü talebi dikkate alınmaktadır. Eğitim planlamasının temel görevi, ekonomik ve toplumsal kalkınmanın gerektirdiği insangücünü hazırlamaktır. Başka bir deyişle eğitim planlaması, kalkınma planının başarıya ulaşabilmesi için gerekli sayıda ve nitelikte insangücünü, istenilen zamanda kalkınma çabasına katma işidir. Bu yaklaşımda emek faktörü, sermayenin doğal bir tamamlayıcısıdır. Emek hem nitel, hem de nicel olarak sermaye gelişimine uyur (Hesapçioğlu, 1984, s. 37).

Bu yaklaşıma göre, insangücü gereksinmesinin kestirilmesi ve hedeflerin eğitim sistemine verilmesi başlıca şu aşamalarda gerçekleşir (Adem, 1981, s. 153-154; Hesapçioğlu, 1984, S. 34-36; Psacharopolos, 1987, S. 331-332).

- 1) Kestirmede ilk olarak, milli gelirin gelecekteki büyüme oranı kestirilir.
- 2) Milli gelir büyüme oranı, sektörler ve iş kollarının (tarım, sanayi, hizmet vb) büyüme hızlarına dönüştürülür.
- 3) Sektörler ve işkollarında işgücü verimliliği kestirilir.

$$\text{Sektörel insangücü gereksinmesi} = \frac{\text{Sektörel Üretim}}{\text{Sektörel işgücü verimliliği}}$$

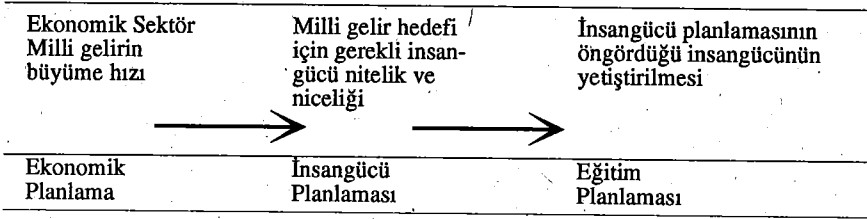
Anahtar büyüklük olan sektörel işgücü verimliliği dört yöntemle hesaplanabilmektedir. Birincisi, basit trend extrapolasyonudur. İkinci yöntem, özellikle gelişmiş ülkelerdeki ve sektörlerdeki verimlilik gelişimini araştırır ve bunu az gelişmiş ülkelere ve sektörlerle aktarır. Üçüncü yöntem, uzmanlara soru sormak yoluyla işgücü verimliliğinin gelişimine ilişkin bilgi almaktır. Son yöntem ise, üretim faktörlerinin birleşimi ve geli-

şimine ilişkin mikro çözümler yaparak işgücü verimliliğini belirlemeye çalışır.

4) Sektörel ya da işkollarına göre kestirilen insangücü talebi, ayrı ayrı meslek sınıflarına ayrılır.

5) İnsangücü gereksinmesinin kestirilmesinde son aşama, elde edilen meslek yapısını, bu yapıya uyan eğitim yapısı ile ilişkilendirmektir. Çizim 2'de bu süreç, bir modelde gösterilmektedir.

ÇİZİM 2
İNSANGÜCÜ PLANLAMASI VE EĞİTİM PLANLAMASININ İŞLEYİŞİ

Kaynak: Hesapçioğlu, 1984, s. 37.

Bugün insangücü gereksinmesi yaklaşımına çeşitli eleştiriler yöneltilmektedir. Bunların bazılarını aşağıda değinilmiştir (Hesapçioğlu, 1984, s. 46-60).

- Yaklaşımında insangücünün hem nitel, hem de nicel olarak kestirileceği belirtilirken, uygulamada sorunun nitel yönü ele alınmamıştır.

- Yaklaşımında kestirmenin temel yılındaki insangücü mevcudunun, gereksinmeye uygun olduğu kabul edilmektedir ve geçmişin dengesizlikleri, eşitsizlikleri ileriye doğru uzatılmaktadır.

- Yaklaşımında, üretim süreci ile meslek sınıfının özdeşliği, örgün eğitim ile mesleki nitelikler arasındaki özdeşlik, eğitim sisteminde kazanılan mesleki nitelikler ile işyerinde talep edilen nitelikler arasındaki özdeşlik gibi tartışmalı bir takım varsayımlar bulunmaktadır.

İnsangücü gereksinimleri yaklaşımına göre, hemen hemen tüm talep kestirmelerinde, gerçek ile hedefler arasında anlamlı farklar çıkmıştır. Kestirmelerin değerinin bunların dayanacağı veriler ve varsayımların geçerliğine bağlı olduğu düşünülürse, insangücü modellerinin kullandıkları veriler ve varsayımların güvenilirliği sorunu gündeme gelmektedir (Hesapçioğlu, 1984, s. 60).

Sosyal Talep Yaklaşımı

Sosyal talep yaklaşımının temel felsefesi, gelecekte bireyler ve ailelerince talep edilecek eğitim yerlerinin sayısını kestirmek ve sosyal talebin karşılanması için bu yerleri sunmaktır. Bu yaklaşımda, ekonomi ile eğitim arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmaz. Eğitim sisteminin işleyişi, bir öğretim düzeyinden diğerine öğrenci akışları ile tanımlanır. Sosyal talep yaklaşımı, diğerlerine oranla demografik projeksiyonlara daha fazla önem verir (Psacharopoulos, 1987, s. 363).

Sosyal talep yaklaşımı, toplumun insangücü gereksinmelerine dayandırılan eğitim talebinin aksine, bireylerin gereksinimleri ve özelemlerine göre oluşan eğitim talebine karşılık gelir (Harnquist, 1987, s. 356).

İnsangücü gereksinmesi modelinin aksine, bireysel ya da toplumsal eğitim talebi eğitim planlamasını yönlendirmektedir. En temel amaç, toplumda yaşayan bireyler arasında, fırsat ve olanak eşitliğini sağlamaktır. Uygulamada, sosyal talep modelini iki kısma ayırmak mümkündür (Hesapcioğlu, 1984, s. 43).

1. Basit Sosyal Talep Modeli: Bu model temelini, nüfus ve öğrenci sayısı kestirmeleri, çeşit okul türleri ve düzeyleri arasındaki geçiş oranları, öğrenime yeni başlayanların farklı öğrenim dallarına dağılımları, öğrenim süreleri, başarı oranları gibi büyüklüklere ilişkin bilgiler oluşturur. Bu büyüklüklerin hedef yılları için kestirilmesi sonucu gelecekteki eğitim talebine göre eğitici personel, derslik, araç, gereç, bunların maliyetleri vb. belirlenir.

Basit sosyal talep modelinde geçmişin politikası, basit trend extrapolasyonu yardımıyla hedef yıllarına uzatılmaktadır.

2. Genişletilmiş Sosyal Talep Modeli: Bu modele göre, eğitim hakkı çerçevesinde, herkese uygun eğitim olanağı verilmek isteniyorsa, geçmiş durumları ileriye uzatmak değil, "eğitim talebinin ve eğitim başarısının nasıl oluştuğu" sorusunu sormak gerekir. Açıklayıcı bir talep kuramı ile eğitim özelemleri, beklentilerin oluşması ile eğitim sürecinde başarılı olmadıkça sosyal ve ekonomik koşulların yeri belirlenmelidir. Bu model çerçevesinde, daha derinliğine çalışmalar yapılmaktadır (Hesapcioğlu, 1984, s. 44).

Sosyal talep, eğitim programları için oluşan bireysel taleplerin toplamıdır. Bireyin belli bir eğitim programı yönündeki tercihi, onun kontrolü dışında çok sayıda etkene bağlıdır. Modelde genel olarak eğitim talebinin belirleyicileri beş gruba ayrılmaktadır (Harnovist, 1987, s.358, 361).

a) Bireylerin özellikleri: Cinsiyet, entellektüel yetenek, okuldaki başarı, ilgiler ve özelemlerdir.

b) Bireyin çevresi: Ailenin sosyo-ekonomik kökeni, (sınıfı, eğitimi, mesleği, geliri, ırkı, rengi, vb. etkenler).

c) Akran grubu ve okul çevresi.

d) Eğitim sisteminin özellikleri, eğitime kabul, seçim mekanizmaları, rehberlik, okulun eve uzaklığı, öğrenci yardımları.

e) Genel olarak Toplumun özellikleri: Nüfusun yapısı ve gelişimi ekonomik ve toplumsal yapı vb. etkenleri içerir. Örneğin insan sermayesi kuramına göre, belli eğitim programlarının seçimi, eğitimin doğrudan bireye maliyetine, eğitimin fırsat maliyetine, mezuniyet sonrası istihdam olanaklarına, gelecekte beklenen kazançlara bağlıdır. OECD tarafından yapılan çalışmalarda, eğitim planlamasının sosyal talebe ilişkin olarak, en azından iki işleve sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır (Harnovist, 1987, s. 362):

1) Sosyal talepteki değişimleri kestirmek ve eğitim olanaklarını hazırlamak (düzeltme-hazırlama işlevi). Bunun için eğitimin tüm alt sistemlerini ve çevredeki değişimleri izlemek gerekir.

2) Sosyal talebe istenilen yönde rehberlik etmek için eğitim sistemindeki değişimleri tasarlamak (değişim işlevi).

Sosyal talep yaklaşımına yöneltilen eleştirilere gelince, bunlar, planlanmamış bir geçmişin hedef değerine dönüştürülmesi, mükemmel bir biçimde işleyen piyasa fiyat mekanizması varsayımı, eğitsel nitelikler arasında birbiri yerine geçmenin tam olduğu varsayımı, kapalı bir karar modeli olması ve sosyo-ekonomik değişkenlerin tümünü dikkate almamasıdır (Hesapcioğlu, 1984, s.64-70).

Planlamaya İlişkin Bazı Düşünceler

Bu aşamaya dek, insangücü gereksinimleri yaklaşımı ile sosyal talep yaklaşımı kısaca açıklandı ve bunlara yöneltilen eleştirilere de değinildi. Bunlar oldukça önemli sayılabilecek eleştirilerdi. Günümüzde çeşitli planlama deneyimleri, planlamayı artık farklı bir biçimde ele almak gerektiğini vurgular niteliktedir.

Harbison, üç temel planlama türünden söz etmiştir. Birincisi çok istatistikle desteklenen yeteri kadar veri ile yapılan planlamadır. İstenilen budur, ancak veri yetersizliğinden dolayı uygulanma olanağı en az olan planlamadır. İkincisi, veri olmadan planlamadır. Çok inandırıcı ve gerçekçi olabilmektedir. Üçüncüsü ise, planlama uğruna yapılan planlamadır. Bazı yönetsel gösteriler yapmak uğruna amaçlarını yitiren planlardır. Pek çok ülkede sıkça rastlanır (Harbison, 1973, s. 1).

Psacharopoulos, belirsizlik durumu altında pek çok ülkede yapılan planların hedeflerine ulaşmadığını, plan yapılmaya idi belki de alınan so-

nuçların daha iyi olabileceğini ileri sürerek, artık farklı yaklaşımların denenmesi gerektiğini belirtmiştir (Psacharopoulos, 1991, s.459-470).

Psacharopoulos, daha çok geçmiş yılların eğilimleri gözönüne alınarak esneklik için çok sınırlı bir alan bırakan uzun dönemli planların geleceğin belirsizliği altında gerçekliğini yitirdiğini ileri sürmüştür. Artık "planlama" gitmiş, yerine "politika" (siyasa) ve çözümleme kavramları gelmiştir. "Geleceğin belirsizliği ile en azından varolan insangücü denge-sizliklerini düzelteceğim" diyen politika, planlamadan daha "alçak gönül-lü" ve kısa dönemli iddialara sahiptir (Psacharopoulos 1991, s. 459-470).

KAYNAKÇA

- Âdem, Mahmut.** *Eğitim Planlaması, Kavramlar, Yöntemler, Teknikler*, (Genişletilerek Yeniden Düzenlenmiş İkinci Baskı), A.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi, Ankara: 1981.
- Başaran, İ. Ethem.** *Yönetime Giriş*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, Ankara: 1984.
- Bülbül, Sudi.** "Dünya Eğitim Bunalımı ve Eğitimin Finansmanı Sorunu" *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:21, Sayı:1-2 Ankara: 1988.
- Cohn, Elchanan ve Terry G. Geske.** *The Economics of Education*, (3. Baskı), Pergamon Press, 1989.
- Harbison, F.** (Çev. Hıfzı Doğan) *Eğitim Planlaması ve İnsan Kaynağını Geliştirme*, M.E. B. Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları 20, Ankara: 1973.
- Harnqvist, K.** "Social Demand Models", *Economics of Education Research and Studies*, Pergamon Press, 1987.
- Hesapçıoğlu, Muhsin.** *Eğitim Planlaması ve Yönetim*, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul: 1989.
- , *Türkiye İnsangücü ve Eğitim Planlaması*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara: 1984.
- Karayalçın, Yaşar.** *Eğitim Planlaması*, 1968-1969 Öğretim Yılı Ders Notları, A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara: 1969.
- Psacharopoulos, George.** (Çev. H. Hüseyin Aksoy) "İnsangücü Planlamasından Emek Piyasası Analizine", *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Baskıda.
- , (Ed. G. Psacharopoulos), "The Social Demand Model", *Economics of Education Research and Studies*, Pergamon Press, 1987.
- , (Ed. G. Psacharopoulos), "The Manpower Requirements Approach", *Economics of Education Research and Studies*, Pergamon Press, 1987.
- Üstünel, Besim.** *Ekonominin Temelleri*, (Beşinci Baskı), Ankara: 1988.